

УДК 39:069(477.44)”1920-1930”

DOI <https://doi.org/10.15407/nte2025.04.110>

МАСНЕНКО НАЗАРІЙ

аспірант 2-го року навчання відділу «Український етнологічний центр» Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (Київ, Україна).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7263-2806>

MASNENKO NAZARIЙ

a second-year postgraduate student of the *Ukrainian Ethnological Centre* Department of M. Rylskiy Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine).

Бібліографічний опис:

Масненко, Н. (2025) Етнографічна діяльність музейних установ Східного Поділля в 1920–1930-х роках (на прикладі музеїв у Вінниці та Могилеві-Подільському). *Народна творчість та етнологія*, 4 (408), 110–117.

Masnenko, N. (2025) Ethnographic Activities of the Museum Institutions of Eastern Podillia in the 1920s – 1930s (Exemplified by the Museums in Vinnytsia and Mohyliv-Podilskyi). *Folk Art and Ethnology*, 4 (408), 110–117.

© Видавництво ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2025. Опубліковано на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

ЕТНОГРАФІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ МУЗЕЙНИХ УСТАНОВ СХІДНОГО ПОДІЛЛЯ В 1920–1930-х РОКАХ (на прикладі музеїв у Вінниці та Могилеві-Подільському)

Анотація / Abstract

У статті розглядається діяльність і внесок музеїв у Вінниці та Могилеві-Подільському в розвиток етнографічних досліджень протягом 1920–1930-х років. Цей період для української етнології виявився досить насиченим, плідним, однак завершився трагічно. З приходом до влади більшовиків і проголошенням політики «коренізації» в 1920-х роках зростала кількість установ та дослідників, які збирали, накопичували й досліджували етнографічний матеріал. Особливого сприяння з боку влади цьому процесу не було, тому все здійснювалося на запалі та завзятті науковців і всіх небайдужих до етнографічної справи. І, попри матеріальні й фінансові труднощі, була здійснена велика робота, яка увінчалася як збіраною джерельною базою, так і науковими працями й розвідками. Відзначилися також музеї у Вінниці та Могилеві-Подільському, які зробили вагомий внесок у розвиток етнографії на теренах Східного Поділля. Співробітники цих установ збрали багату джерельну базу щодо матеріальної та духовної культури українців на теренах Вінниччини. Цей матеріал ліг в основу експозицій музеїв, про які йдеться в цій статті, став основою для досліджень та розвідок, що ними активно ділилися з науковими установами ВУАН, які у свою чергу збирали такого роду матеріали з усієї території УСРР. Така співпраця позитивно вплинула на розвиток етнографії в 1920-х роках, адже завдяки цьому значна їх частина донині зберігається в Архівних наукових фондах рукописів та фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, який сьогодні продовжує дослідницькі традиції етнологічних установ ВУАН.

Проте політика більшовиків щодо української культури та науки в 1920-х роках була лише тимчасовою поступкою, доки вони не зміцнили свого становища на українських землях, утверджуючи маріонеткову УСРР. Незважаючи на це, надбання на етнографічній ниві є досить об'ємними, цінними й становлять багатий матеріал з української етнографії, зокрема Східного Поділля. Важливу роль у цьому процесі відіграли музеї Вінниччини, які збирали значний етнографічний матеріал, досить часто всупереч політиці радянської влади.

Мета статті – простежити становлення етнографічного музейництва Східного Поділля впродовж 1920–1930-х років. На основі архівних джерел дослідити умови праці музеїв у Вінниці та Могилеві-Подільському, їх тогочасні наукові завдання та проблеми. **Актуальність полягає** у висвітленні саме етнографічних аспектів музейницької діяльності, історії формування джерельної бази регіональних народознавчих студій. Навіть в умовах відсутності належної підтримки з боку держави, ідеологічного тиску та репресій тогочасним науковим установам вдалося досягти вагомих результатів. Важливим є аналіз співпраці музеїв з академічними науковими установами, зокрема із Всеукраїнською етнографічною комісією, традиції дослідження якої продовжує Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України.

Джерельною базою дослідження є матеріали, що зберігаються в Архівних наукових фондах рукописів та фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, Центрального державного архіву вищих органів влади, Державного архіву Вінницької області.

Методи дослідження, застосовані в роботі: аналіз, синтез, узагальнення, порівняння та хронологічний.

Наукова новизна статті полягає в оприлюдненні нових архівних документів, що засвідчують маловідомі сторінки співпраці музеїв у 1920–1930-х роках із центральними науковими установами, з Етнографічною комісією, Всеукраїнським етнографічним товариством, стосуються тогочасних умов їх функціонування.

Ключові слова: Східне Поділля, етнографічні дослідження 1920–1930-х років, музеї у Вінниці, музеї у Могилеві-Подільському, Всеукраїнське етнографічне товариство, Г. Брілінг.

The activities and contribution of museums in Vinnytsia and Mohyliv-Podilskyi to the development of ethnographic research during the 1920s – 1930s are considered in the article. This period has turned out to be quite rich and fruitful for Ukrainian ethnology, but finished tragically. The number of institutions and researchers engaged in collecting, accumulating and studying ethnographic material has increased with the coming to power of the Bolsheviks and the proclamation of the policy of «indigenization» in the 1920s. There was no special support for this process from the authorities, so everything was carried out on the enthusiasm and zeal of scientists and all those who were interested in ethnographic work. And despite material and financial difficulties, a huge amount of work has been done, which was crowned with both a significant source base and scientific works and research. Also the museums in Vinnytsia and Mohyliv-Podilskyi, those have made a significant contribution to the development of ethnography on the territories of Eastern Podillia, stood out in this. These institutions have collected a rich source base on the material and spiritual culture of Ukrainians on the territories of Vinnytsia Region. The collected material has formed the basis of the expositions of the museums studied in this article, and become the basis for research and studies, which was actively shared with the scientific institutions of the All-Ukrainian Academy of Sciences, which in turn collected such materials from the entire territory of the Ukrainian SSR. Such cooperation has a positive impact on the development of ethnography in the 1920s, because thanks to this, a significant part of the materials has been preserved to this day and is located in the *Archival Scientific Funds of Manuscripts and Audio-Recordings of M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine*, which today continues the research traditions of ethnological institutions of the All-Ukrainian Academy of Sciences.

However, the policy of the Bolsheviks concerning Ukrainian culture and science in the 1920s has been only a temporary concession, until they strengthened their position on Ukrainian lands, establishing the puppet Ukrainian SSR. Despite this, the acquisitions in the ethnographic field are quite voluminous, valuable and have provided rich material on Ukrainian ethnography, in particular of Eastern Podillia. The museums of Vinnytsia Region have played an important role in this process. They have collected a significant ethnographic material, quite often contrary to the policy of the Soviet authorities.

The purpose of the article is to trace the formation of the ethnographic museology of the Eastern Podillia during the 1920s – 1930s. To trace the conditions of work of the museums in Vinnytsia and Mohyliv-Podilskyi, their scientific tasks and problems of that time after the archival sources.

The relevance consists in the description of exactly the ethnographic aspects of the museological activities, history of the formation of the source base of the regional ethnological studies. The scientific institutions of that time have managed to achieve significant results even in the conditions of the absence of proper support from the state, ideological pressure and repressions. It is important to analyze the cooperation of museums with academic scientific institutions, in particular with the All-Ukrainian Ethnographic Commission. Its traditions of research are continued by M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine.

The source base for the research includes the materials preserved at the *Archival Scientific Funds of Manuscripts and Audio-Recordings of M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine*, the Central State Archives of Higher Authorities, the State Archives of Vinnytsia Region.

The research methods used in the work are analysis, synthesis, generalization, comparison and chronological one.

The scientific novelty of the article consists in publishing new archival documents, testifying little-known pages of the cooperation of museums in the 1920s and 1930s with central scientific institutions, the Ethnographic Commission, the All-Ukrainian Ethnographic Society relate to the conditions of their functioning at that time.

Keywords: Eastern Podillia, ethnographic research of the 1920s–1930s, museum in Vinnytsia, museum in Mohyliv-Podilskyi, All-Ukrainian Ethnographic Society, H. Brilinh.

Вступ. Дослідженням розвитку музейної справи на Поділлі в 1920–1930-х роках займалися С. Гальчак, В. Прокопчук, С. Кот, С. Шарворська, О. Логінова, В. Савчук та ін. Щодо діяльності Всеукраїнського етнографічного товариства та наукових установ ВУАН того часу на теренах Східного Поділля даний аспект досліджувався в працях Г. Скрипник, В. Борисенко, Л. Божко та ін. Однак роль музеїв в етнографічній діяльності та їх співпраці з етнологічними установами, зокрема на теренах Східного Поділля, потребує докладнішого вивчення, чому й присвячена наша розвідка.

Упродовж 1920-х – на початку 1930-х років відбувався сплеск в етнографічних дослідженнях: збиранням і вивченням матеріалів з української етнографії займалася низка українських наукових діячів та установ. У 1920-х роках у складі Всеукраїнської академії наук були створені Етнографічна комісія (1921–1933) під головуванням академіка Андрія Лободи, Музей (а згодом Кабінет) антропології та етнології імені Ф. Вовка (1921–1934), Кабінет примітивної культури при відділі примітивної культури і народної творчості під керівництвом Катерини Грушевської, науково-дослідна кафедра історії України, яку очолював Михайло Грушевський. Почали роботу Кабінет музичної етнографії (1922–1933) під керівництвом Климента Квітки, секція етнографії Комісії краєзнавства (1922), були створені Кабінет вивчення національних меншин (керівник – Євген Рихлік) і Кабінет монографічного вивчення села, Комісія української пісенності, Культурно-історична комісія (з 1924 р.) [11, с. 27], що так само підпорядковувались Етнографічній комісії. Варто звернути увагу на внесок Етнографічного товариства, ство-

реного 13 січня 1925 року на громадських засадах при Кабінеті антропології та етнології ім. Ф. Вовка. У 1928 році воно вже набуло статусу Всеукраїнського етнографічного товариства (ВУЕТ), об'єднавши етнографічні гуртки з різних округ України (нараховувало понад 160 членів) [11, с. 27]. Усі ці утворені в 1920-х роках установи зробили вагомий внесок у джерельну базу та науковий розвиток вітчизняної етнології.

Окрім установ ВУАН, створювалися й місцеві регіональні товариства, які займалися збиранням та вивченням етнографічного матеріалу на місцях. На Поділлі серед таких установ слід відзначити Кам'янець-Подільське наукове товариство при ВУАН та Кабінет виучування Поділля, створений у 1924 році у Вінниці як місцевий підрозділ Академії наук [11, с. 33]. Кабінет більшу частину свого доробку присвятив вивченню Східного Поділля, координуючи народознавчий рух у регіоні. Важливе значення мав випуск наукових праць Кабінету, що виходив під назвою «Енциклопедія поділезнавства» (25 випусків). У цьому виданні пріоритетне місце належало етнографічній тематиці [11, с. 33]. Інформація в цій енциклопедії не втратила своєї значущості й сьогодні, як і сам термін «поділезнавство».

Виклад основного матеріалу. Значний внесок у розвиток етнографічних досліджень Вінниччини в 1920–1930-х років було зроблено місцевими музеями. Утім, їх роль у цих процесах досить побіжно висвітлена в історіографії. Особливо значимим у цьому плані є діяльність музею у Вінниці. Ідея його створення належала Подільському товариству охорони культурно-історичних пам'яток у 1916 році [20, с. 14]. Однак події Українських національно-визвольних змагань 1917–1921

років дещо загальмували цей процес і не дозволили відразу втілити задумане в життя. На Вінниччині тривали бойові дії між армією УНР, згодом у союзі з польськими військами проти більшовиків, тому в таких умовах було важко відкрити музей і тим більше розраховувати на відвідувачів.

На початку своєї діяльності музей часто змінював своє розташування. У 1918 році Вінницька міська дума надала в користування музею частину будівлі Мурів, де розташовувалася Казанська безпарафіяльна церква. Однак через судові суперечки музей там розмістити не вдалося. У 1919 році місце для нього знайшли в 4-кімнатній квартирі члена Подільського товариства охорони культурно-історичних пам'яток, учителя малювання Вінницького реального училища В'ячеслава Федоровича Коренева (нині вул. Грушевського, 30). У 1921 році музей знову переїхав на нове місце, а саме – у садибу на вул. 19-го лютого (нині – музична школа № 1, вул. Архітектора Артинова, 21) [20, с. 17–26]. Звичайно, що в умовах постійних бойових дій та повоєнної розрухи і до того ж постійних переїздів музей не міг повноцінно функціонувати. Проте став позитивним чинником для розвитку регіональної краєзнавчої та етнографічної роботи.

Щодо діячів, які займалися музеєм, то спочатку це були В. Коренев, який у 1919 році став директором музею, та Г. Брілінг, який обіймав посаду заступника директора. Густав Вольдемарович, попри те, що був заступником, відігравав головну роль у розвитку музею. Він відзначився своїм захопленням щодо збирання та вивчення творів мистецтва, яке допомогло йому у створенні музейних колекцій [14, с. 30]. Восени 1923 року Г. Брілінг став директором музею, який на той момент називався Губмузеєм (або «Подільський крайовий музей», як його почали визначати в деяких документах) [2, арк. 170–176].

Від початку свого існування в музеї були представлені експонати, які стосувалися етнографії, розміщені в залі етнографічно-

економічного відділу. Це були предмети декоративно-ужиткового мистецтва (ткацтво, вишивка), посуд, традиційне вбрання; духовну культуру презентували бібліографічні картки з фольклору (понад 350) [3, арк. 32–33; 27, арк. 82–83]. На початок 1923 року етнографічна колекція складала 112 одиниць зберігання [2, арк. 26]. Це був досить незначний масив, але саме завдяки захопленню та енергійності Густава Вольдемаровича Брілінга колекція щороку збільшувалася. Уже на 1927 рік етнографічна колекція музею складала 3426 одиниць зберігання. До неї входили зразки гончарного мистецтва, вишивка Поділля, тканини, 1500 писанок [4, арк. 164–165]. За чотири роки вдалося значно збагатити музейні етнографічні фонди.

Робота музею відбувалася в надзвичайно складних умовах. Упродовж 1921–1923 років його приміщення не опалювалося взимку, і тому основна діяльність у цей період зводилася до складання програм та планів, опису музейних предметів, наукової діяльності [3, арк. 32–33; 27, арк. 82–83]. Робота музею взимку була досить складною. У річному звіті за 1927 рік указувалося, що «мала сума на опалення робить неможливою ніяку роботу зимою» [5, арк. 129].

Щодо поповнення музею етнографічними експонатами, то в 1920-х роках це не було в пріоритеті радянських установ. Усе, що з'являлося в музеї з розділу етнографії, було досягнуто за активної діяльності Густава Брілінга. Він намагався добитися сприяння в поповненні колекцій, дбаючи про формування належної законодавчої бази, насамперед на законодавчому рівні. У січні 1923 року Г. Брілінг направив до губвиконкому проект Постанови «Про охорону пам'яток старовини та мистецтва», згідно з якою «окремі предмети старовини та мистецтва (ікони, картини, посуд та знаряддя, тканини, вишивки, стародруки, рукописи, меблі тощо), виявлені в монастирях, церквах, костьолах, синагогах або випадково знайдені в землі чи деінде як нічийі речі, повинні бути негайно

передані до музею Поділля». У вересні 1924 року постанова була прийнята лише завдяки постійним наполяганням Г. Брілінга [2, с. 33].

Станом на 1924 рік музей мав зовсім невеликий штатний розпис, що включав п'ять осіб: директора, його заступника, завідувача відділу природи, сторожа та двірника [3, с. 194]. Із таким штатним розписом було важко здійснювати масштабні плани щодо пошуку експонатів і розробки нових експозицій. Попри це, Г. Брілінг продовжував розбудовувати музей, займаючись пошуковою та експозиційною роботою.

Надзвичайно важливою рисою Густава Брілінга було вміння знаходити цікаві речі й домовлятися про їх отримання. Значна частина експозицій була зібрана саме завдяки його організаторським здібностям. Через брак фінансування доводилося часто витрачати власні кошти. Про одну з таких ситуацій розповів у своїх спогадах син Брілінга Георгій. Він зазначав, що під час одного з походів на базар Густав Вольдемарович знайшов цікавий килим, який купив інший любитель старожитностей за 3 рублі. Брілінг оцінивши цей килим, дістав 12 рублів, заплатив за нього і забрав його до музею. Ця ситуація є проявом підприємницьких умінь тодішнього директора вінницького музею, його любов до справи, що спонукала вкласти в неї власні кошти [7, с. 7–9].

Важливим напрямом роботи музею були експедиції, після проведення яких і поповнювалася етнографічна колекція музею. Усе відбувалося на ентузіазмі Г. Брілінга, який здійснював їх самотужки. Так, він об'їздив Бар, Паладку, Кам'янець, Проскурів, Немирів, де йому вдалося зібрати значні колекції гончарства та килимарства. В автобіографії «Моя робота» 1926 року Густав Вольдемарович згадував: «За останніх років музей наш з випадкової збірки рештків панського майна перетворився в установу, яка може пишатися своїми етнографічними збірками, які не лише характеризують мистецтво й побут подільського селянства» [10, арк. 3]. Етнографічна

колекція музею щороку активно поповнювалася новими колекціями, виключно за рахунок величезної відданості та ентузіазму директора, який робив це, не отримуючи належної підтримки та фінансування з боку радянського режиму.

Г. Брілінг мав великі плани та амбіції щодо поповнення етнографічної колекції музею й надалі. Це яскраво засвідчує п'ятирічний план музею, прийнятий у 1928 році [6, арк. 11 а–12]. Згідно із цим планом до 1932 року музей мав би здійснити широкі дослідження та поповнити власні колекції предметами ткацтва, гончарства, вишивки, писанки, килимарства тощо. Однак цим планам не судилося здійснитися. Адже наступали 1930-і роки, які відзначилися активними репресіями стосовно діячів науки та культури, закриттям наукових і культурних установ, які не оминули й Вінниччини.

Вінницький музей у 1930 році став крайовим – він охоплював Вінницьку, Могилівську та Кам'янецьку округи [19, с. 37]. До того ж розширився штат працівників із 5 до 10. Однак цей рік був останнім для музею в плані поповнення етнографічної колекції. Керівництво Політпросвіти дало вказівки перестати збирати етнографічний матеріал і зосередити діяльність музею винятково на політичній пропаганді [7, арк. 155]. Науково-збирацька робота була призупинена, а самі експозиції з етнографії в незначній кількості стали частиною експозицій інших відділів. Трапилося це внаслідок репресій радянського режиму щодо етнології, яка була визнана «буржуазною наукою», і нищенням української культури. Цей процес не оминув і директора музею. У 1933 році Густава Брілінга репресували за вигаданими звинуваченнями в шпигунстві на користь Німеччини та участі в УВО [19, с. 37].

У 1928 році було утворено Могилів-Подільський округовий музей [16, с. 78]. Одним із напрямів діяльності цього музею став етнографічний напрям. Музей співпрацював також із центральними етнографічними установами, надаючи їм регіональ-

ні матеріали з етнографії, водночас взамін отримував анкети та наукову літературу.

Могилів-Подільський округовий музей співпрацював із Всеукраїнським етнографічним товариством, яке було утворене 1928 року. Того самого року від Могилів-Подільського округового музею Олександром Івановим було надіслано власні розвідки та матеріали. Науковець відіграв велику роль в етнографічних дослідженнях Могилівщини. Він є автором численних розвідок, наприклад «Що роблять з мерцями», «Звичаї пов'язані з дитиною на Поділлі», підготував нариси про села й містечка Могилівщини, зокрема видав працю «Пам'ятки мистецтва у місті Шаргороді Могилівської округи» [15].

Щодо співпраці із Всеукраїнським етнографічним товариством можна зауважити, що О. Іванов надіслав працю, яка мала назву «Звичаї подолян у першій половині XIX століття», де описувалися світоглядні уявлення, весільна та поховальна обрядовість. У супровідному листі він просив надіслати йому матеріали журналу «Етнографічний вісник». Тобто музеї Східного Поділля проводили не лише етнографічну діяльність, а й обмінювалися матеріалами із центральними етнографічними установами. Частина цих матеріалів публікувалась у журналі «Етнографічний вісник» [1, арк. 12].

Через масові репресії в 1930-х роках ця співпраця припинилася, як і діяльність Всеукраїнського етнографічного товариства. Співробітники музеїв були репресовані, а на їхні місця були призначені люди, які

без заперечень виконували вказівки більшовицької партії. Це були люди малограмотні, які не мали відповідної освіти і знань для проведення музеєзнавчої і краєзнавчої роботи. Зокрема, у 1938 році музей у Могилеві-Подільському очолювала людина із семи-класною освітою [11, арк. 34]. Але такі люди, які б старанно виконували всі вказівки й нищили українську культуру, були потрібні радянському режимові.

Висновок. Підсумовуючи, варто відзначити, що музеї Вінниччини в 1920–1930-х роках внесли значний вклад у розвиток етнографічної справи Східного Поділля. Це, зокрема, формування етнографічних фондів предметів народної культури українців, співпраця з етнологічними установами, такими як Всеукраїнське етнографічне товариство. Складні умови праці (недостатнє фінансування для проведення ефективної музеєзнавчої діяльності, відсутність опалення в зимовий період, відсутність коштів на експедиції) вимагали надзвичайної відданості справі та ентузіазму від людей, що нею займалися. Яскравим прикладом цього була діяльність Густава Брілінга. Однак здобутки 1920-х років нищилися в 1930-х роках, було заборонено проводити етнографічні експедиції та поповнювати колекції музеїв предметами народної культури українців. Музейних діячів, що займалися етнографічною роботою, репресували, а на їхнє місце поставили малограмотних людей, які слухняно виконували вказівки радянського режиму й нищили українську культуру.

Джерела та література

1. Архівні наукові фонди рукописів та фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. Ф. 33. Од. зб. 7.
2. Державний архів Вінницької області (далі – ДАВО). Ф. Р-254. Оп. 1. Спр. 600.
3. ДАВО. Ф. Р-254. Оп. 1. Спр. 645.
4. ДАВО. Ф. Р-256. Оп. 1. Спр. 122.
5. ДАВО. Ф. Р-256. Оп. 1. Спр. 116.
6. ДАВО. Ф. Р-256. Оп. 1. Спр. 705.
7. ДАВО. Ф. Р-256. Оп. 1. Спр. 1147.

8. ДАВО Ф. Р-5257. Оп. 1. Спр. 2.
9. Центральний державний архів вищих органів влади (далі – ЦДАВО). Ф. 166. Оп. 11. Спр. 362.
10. ЦДАВО. Ф. 166. Оп. 12. Спр. 832.
11. Божко Л. М. Етнографічні дослідження Поділля у 20–30-х роках ХХ ст. : дис. <...> канд. іст. наук : спец. 07.00.05 «Етнологія» / КНУ імені Т. Г. Шевченка. Київ, 2010. 152 с.
12. Борисенко В. К. Нариси з історії української етнології 1920–1930-х років. Київ : Унісерв, 2002. 94 с.
13. Гальчак С. Д. Розвиток краєзнавства у Східному Поділлі: ХІХ – поч. ХХІ ст. Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2013. 876 с.
14. Кот С. Дослідник народної культури Поділля. *Народна творчість та етнографія*. 1993. № 1. С. 29–37.
15. Подолинний А. М. Іванов Олександр Васильович. *Енциклопедія Сучасної України* / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. URL : <https://esu.com.ua/article-14366>.
16. Прокопчук В. С. Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність. Кам'янець-Подільський : Видавець Зволейко Д. Г., 2014. 312 с.
17. Савчук В. Музеї України як центри краєзнавчої роботи в 20-х – 30-х рр. ХХ ст. *Краєзнавство*. 2011. № 2. С. 216–221.
18. Скрипник Г. Етнокультурне та державне відродження України і розгортання наукової діяльності установ УАН (20-ті роки ХХ століття). *Народна творчість та етнографія*. 1998. № 5–6. С. 11–22.
19. Шароварська С. Вінницький краєзнавчий музей у Мурах (1929–1941 рр.). *Вінницький обласний краєзнавчий музей. Історичні аспекти та сучасний розвиток : матеріали науково-практичної конференції (16–17 травня 2018 р., м. Вінниця)*. Вінниця : Вінницький обласний краєзнавчий музей, 2021. С. 37–52.
20. Шароварська С., Логінова О. З історії створення та становлення музею у Вінниці в 1916–1929 рр. *Вінницький обласний краєзнавчий музей. Історичні аспекти та сучасний розвиток : матеріали науково-практичної конференції (16–17 травня 2018 р., м. Вінниця)*. Вінниця : Вінницький обласний краєзнавчий музей, 2021. С. 13–36.

References

1. *Archival Scientific Funds of Manuscripts and Audio-Recordings of M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the NAS of Ukraine* (hereinafter – ASFMAR IASFE). Fund 33. Unit of Issue 7 [in Ukrainian].
2. *State Archives of Vinnytsia Region* (hereinafter – SAVR). Fund R-254. Inventory 1. Dossier 600 [in Ukrainian].
3. SAVR. Fund R-254. Inventory 1. Dossier 600 [in Ukrainian].
4. SAVR. Fund R-256. Inventory 1. Dossier 122 [in Ukrainian].
5. SAVR. Fund R-256. Inventory 1. Dossier 116 [in Ukrainian].
6. SAVR. Fund R-256. Inventory 1. Dossier 705 [in Ukrainian].
7. SAVR. Fund R-256. Inventory 1. Dossier 1147 [in Ukrainian].
8. SAVR. File R-5257. Inventory 1. Dossier 2 [in Ukrainian].
9. *Central State Archives of Higher Authorities* (hereinafter – CSAHA). Fund 166. Inventory 11. Dossier 362 [in Ukrainian].
10. CSAHA. Fund 166. Inventory 12. Dossier 832 [in Ukrainian].
11. BOZHKO, Larysa. *Ethnographic Research of Podillia in the 1920s – 1930s: A Ph.D. Thesis in History: Speciality 07.00.05 «Ethnology»*. T. Shevchenko Kyiv National University. Kyiv, 2010, 152 pp. [in Ukrainian].
12. BORYSENKO, Valentyna. *Essays on the History of Ukrainian Ethnology of the 1920s–1930s*. Kyiv: Uniserv, 2002, 94 pp. [in Ukrainian].
13. HALCHAK, Serhii. *The Development of Local History in Eastern Podillia: The 19th – Early 21st Centuries*. Vinnytsia: Mercury-Podillia, 2013, 876 pp. [in Ukrainian].
14. KOT, Serhii. *Researcher of Folk Culture of Podillia*. In: Oleksandr KOSTIUK, ed.-in-chief. *Folk Art and Ethnography*, 1993, no. 1, pp. 29–37 [in Ukrainian].
15. PODOLYNNYI, Anatolii. Ivanov Oleksandr Vasyliovych. In: Ivan DZIUBA, Arkadii ZHUKOVSKYI, Mykola ZHELEZNIAC, et al., editorial board. *Encyclopedia of Modern Ukraine*. NAS of Ukraine, Shevchenko Scientific Society. Kyiv: Institute of Encyclopedic Research of the NAS of Ukraine, 2011 [online]. Available from: <https://esu.com.ua/article-14366> [in Ukrainian].
16. PROKOPCHUK, Viktor. *Local History in Podillia: History and Modernity*. Kamianets-Podilskyi: Publisher Zvoлейко D. H., 2014, 312 pp. [in Ukrainian].

17. SAVCHUK, Viktor. Museums of Ukraine as the Centers of Local History Work in the 1920s – 1930s. In: Petro TRONKO, ed.-in-chief. *Local History*, 2011, no. 2, pp. 216–221 [in Ukrainian].

18. SKRYPNYK, Hanna. Ethnocultural and State Revival of Ukraine and the Development of Scientific Activity of the Institutions of Ukrainian Academy of Sciences (The 1920s). In: Oleksandr KOSTIUK, ed.-in-chief. *Folk Art and Ethnography*, 1998, no. 5–6, pp. 11–22 [in Ukrainian].

19. SHAROVARSKA, Svitlana. Vinnytsia Local History Museum in Mury (1929–1941). In: O. BRODZ, editorial board's chairperson. *Vinnytsia Regional Local History Museum. Historical Aspects and Modern Development: Materials of the Theoretical and Practical Conference (May 16–17, 2018, Vinnytsia)*. Vinnytsia: Vinnytsia Regional Local History Museum, 2021, pp. 37–52 [in Ukrainian].

20. SHAROVARSKA, Svitlana, Oleksandra LOHINOVA. From the History of Creation and Formation of the Museum in Vinnytsia in 1916–1929. In: O. BRODZ, editorial board's chairperson. *Vinnytsia Regional Local History Museum. Historical Aspects and Modern Development: Materials of the Theoretical and Practical Conference (May 16–17, 2018, Vinnytsia)*. Vinnytsia: Vinnytsia Regional Local History Museum, 2021, pp. 13–36 [in Ukrainian].

Конфлікт інтересів

Автор не має потенційного конфлікту інтересів, який би міг вплинути на рішення про опублікування цієї статті.

Використання штучного інтелекту

Не використовувався.

Отримано / Received 02.10.2025

Рекомендовано до друку / Recommended for publishing 04.12.2025

Опубліковано / Published 09.12.2025